

Eugen Herrigel

EL ZEN EN L'ART DEL TIR AMB ARC

Traducció i epíleg de Joan Ferrarons i Llagostera

Angle Editorial

EL ZEN EN L'ART DEL TIR AMB ARC

EL FAR

46

Amb el suport del
Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Títol original:

Zen in der Kunst des Bogenschiessens

© 2019 O. W. Barth

Segell de Verlagsgroupe Droemer Knaur GmbH & Co. KG, Munic

© 2021 Joan Ferrarons i Llagostera, per la traducció i l'epíleg

© Zenink (iStock), per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: octubre de 2021

ISBN: 978-84-18197-90-1

DL B 15937-2021

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Eugen Herrigel

EL ZEN EN L'ART DEL TIR AMB ARC

Traducció i epíleg de
Joan Ferrarons i Llagostera

Taula

EL ZEN EN L'ART DEL TIR AMB ARC

- 9 Introducció, per Daisetsu T. Suzuki
- 15 El zen en l'art del tir amb arc
- 109 Del mestre Eckhart al mestre Awa:
Eugen Herrigel entre la mística i el zen,
per Joan Ferrarons i Llagostera

Abans de continuar convindria que expliqués per què em volia endinsar en el zen i per què, a tal fi, vaig decidir aprendre l'art del tir amb arc. Quan feia la carrera universitària ja m'havia interessat vivament per la mística, mogut per un impuls secret contra el signe dels temps, que tenien en poca consideració aquesta mena d'inclinacions. Per molt que m'hi esforçés, cada cop estava més convençut que només podia acostar-me als textos místics des de fora. Era capaç d'encerclar el que es podria anomenar fenomen místic primordial, però mai no aconseguia franquejar aquell cercle que, com un mur ben alt, guardava el secret. En la copiosa literatura sobre mística tampoc no hi trobava el que cercava. Com més anava, més em decebia i em desanimava, fins que de mica en mica vaig arribar a la conclusió que només una persona veritablement despresa pot comprendre què vol dir «desprendre's», només una

persona que s'ha distanciat de si mateixa, que se n'ha buidat, està preparada per a «esdevenir u» amb el «Déu superdiví». M'havia adonat, doncs, que no hi ha ni hi pot haver cap altre camí cap a la mística que el que passa per experiències i sofriments propis, i que si falta aquest requisit, qualsevol discurs no és més que xerrameca. Però... com ens podem convertir en místics? Com arribem a un estat de despreniment autèntic i no pas fingit? Hi ha cap camí que ens hi dugui encara que segles i segles ens separin dels grans mestres? Encara que les persones modernes hàgim crescut en circumstàncies completament diferents? Sentia parlar dels nivells i les etapes d'un camí que prometia dur a l'objectiu, però enlloc no trobava respostes mínimament satisfactòries a les meves preguntes. Per a emprendre aquell camí faltaven indicacions precises, metòdiques, que substituïssin, ni que fos provisionalment, el guiatge del mestre. Però, suposant que trobés aquestes indicacions, n'hi hauria prou? Potser, en el millor dels casos, només adquiriria la disposició a rebre el que no em podria donar ni el millor mètode. Al capdavall, cap disposició humana no pot forçar l'experiència mística. Per més voltes que hi donés, em trobava davant d'una porta tancada, i tanmateix no podia parar de tustar-la amb el picaporta. El desig,

però, va perviure, i quan va decaure, encara restava el desig d'aquell desig.

Un bon dia, al cap d'uns anys, quan ja era professor no numerari, em van oferir una plaça docent a la Universitat Imperial de Tòhoku per a ensenyar història de la filosofia. Aquella oportunitat de conèixer els japonesos i la seva terra em va engrescar de valent, sobretot perquè em brindava l'ocasió de conèixer de primera mà el budisme i les pràctiques introspectives i místiques búdiques. Havia sentit dir moltes vegades que en aquell país es mantenia viva i es cultivava amb cura la pràctica del zen, que tenien una tradició centenària en l'art d'ensenyar i, el més important de tot, que hi havia mestres del zen amb una experiència impressionant en l'art de guiar les ànimes.

De seguida que em vaig aclimatar mínimament al meu nou entorn em vaig proposar acomplir el meu propòsit. Però les meves intencions despertaven perplexitat i dissuasions. Mai abans cap europeu no s'havia interessat seriosament pel zen, em deien, i com que el zen rebutjava fins la més mínima «ensenyança», no podia pas esperar que em satisfés «teòricament». Vaig necessitar hores i hores abans d'aconseguir fer entendre per què m'interessava precisament el zen no especulatiu. Quan me'n vaig sor-

tir, em van explicar que era inútil que un europeu mirés de penetrar aquell àmbit de la vida espiritual de l'Àsia oriental —segurament el més estrany per a nosaltres—, llevat que comencés iniciant-se en alguna de les arts japoneses relacionades amb el zen. La idea d'haver de passar per una mena de «curs preparatori» no me'n va pas fer desdir. Per petita que fos l'esperança, em sentia disposat a fer qualsevol concessió per tal d'acostar-me al zen de mica en mica, i una marrada, per esgotadora que fos, em semblava molt millor que un camí barrat. Però a quina d'aquelles arts famoses m'havia de dedicar? Sense pensar-s'ho gaire, la meva dona es va decidir per l'arranjament floral i el dibuix a tinta. A mi, en canvi, m'atreia més el tir amb arc, influït per l'assumpció —que més endavant es revelaria errònia— que la meva experiència amb pistoles i fusells em seria d'ajut.

Un dels meus col·legues, el professor de ciències jurídiques Sōzō Komachiya, ja feia vint anys que rebia classes de tir amb arc i era considerat amb raó la persona més versada en aquest art de la universitat. Per això li vaig demanar que preguntés al seu mestre, el famós Kenzō Awa, si m'acceptaria com a deixeble. D'entrada, el mestre va rebutjar la meva petició adduint que una vegada ja s'havia deixat convèncer per a instruir un estranger i que

havia estat una mala experiència. No estava disposat, doncs, a fer concessions una segona vegada, així estalviaria al deixeble l'enuig que li causaria l'esperit d'aquell art tan peculiar. Jo vaig insistir i vaig dir que un mestre que es prenia el seu art tan seriosament em podia tractar com el seu alumne més jove, perquè no volia pas aprendre per diversió, sinó perquè volia conèixer la Gran Ensenyança. Finalment, el mestre em va acceptar com a deixeble, a mi i també a la meva dona, perquè al Japó és corrent des de temps antics que les dones també s'instrueixin en aquest art i, a més, la dona del mestre i les seves dues filles també el practicaven amb diligència.

És així que va començar aquella instrucció tan rigorosa, en què per sort nostra també va participar en qualitat d'intèrpret el senyor Komachiya, que havia advocat per nosaltres tan tenaçment, assumint-ne totes les responsabilitats. A més, l'oportunitat d'assistir com a oient, per dir-ho així, a les classes d'arranjament floral i dibuix a tinta que prenia la meva dona m'oferia la possibilitat d'ampliar la meva comprensió del zen mitjançant la comparació freqüent entre aquelles arts.

A la primera classe ja vam aprendre que el camí que duu a l'art sense art no és gens fàcil. Primer de tot, el mestre ens va ensenyar arcs japonesos i ens va explicar que la seva estructura característica i el material més usat per a fabricar-los, el bambú, li donaven una elasticitat extraordinària. També va cridar la nostra atenció sobre la forma tan bonica que adopta l'arc quan se'l tensa amb la corda i que com més es tensa l'arc més espectacular resulta.

—Quan s'ha tensat a més no poder —ens va explicar el mestre—, l'arc comprèn dins seu el Tot: per això és tan important aprendre a tensar-lo correctament.

Llavors va agafar el seu millor arc, el més resistent, i, amb un posat cerimoniós, en va tensar una mica la corda i la va deixar anar uns quants cops. Aquest gest produeix un so, barreja de cop nítid i zumzeig profund, que no s'oblida mai, encara

que només s'hagi sentit un parell de vegades, de tan característic i corprenedor com és. Des de temps antics se li atribueix el poder secret de conjurar els mals esperits, i no em costa de creure que aquesta creença hagi arrelat en tot el poble japonès. Després d'aquest gest introductori tan significatiu, purificador i ritual, el mestre ens va demanar que l'observéssim amb atenció. Va col·locar una fletxa a l'arc, llavors el va tensar tant que vaig témer que no fos capaç de resistir la comprensió del Tot, i finalment va disparar. Tot allò em va semblar no sols bonic, sinó també senzill.

—Facin el mateix —ens va indicar llavors—, però tinguin present que el tir amb arc no serveix pas per a enfortir els músculs. No es poden servir de tota la seva força física per tensar la corda, sinó que han d'aprendre a fer tota la feina amb les mans mentre deixen els músculs del braç i l'espatlla ben relaxats, com si no hi participessin per res. Fins que no ho aconsegueixin, no compliran un dels requisits que converteixen en «espirituals» els gestos de tensar i disparar.

Dit això, em va agafar les mans i les va guiar lentament per tots els moviments que haurien d'executar per tal que m'hi anés avesant de manera intuïtiva.